

olvasgatjuk a Heltai vagy Galeoti Marcio nyomán egybeállított anekdotákat. Van közöttük kevésbé ismert is. („Mátyás király árpát árúl“ és „Mátyás szavajárása“.)

Az emlékkönyv külső szerénysége gazdag tartalmat takar. A tartalom összeállítása a hivatott szerkesztők kiváló izléséről tesz újabb tanúságot. Mondják, hogy minden jó könyv alkalmoszerű s hogy az „alkalmi“ könyvek az alkalommal rendszerint elmúlnak. Ez a könyvecske alkalomra készült, de nem fog veszíteni elevenségéből. Túl éli az alkalmat tárgyánál, s az összeállításban érvényesült szerencsés izlésnél fogva is. Kolozsvár városa pedig újra jelét adta, a mit már a történelem folyamán annyiszor tett, nemes áldozatkészségének s a nagy király iránt való köteles lelkesedésének és hálájának.

Kristóf György.

A nagyváradai nyomdák.

A nagyváradai nyomdászat története. Irta: *Naményi Lajos* Budapest, 1902. N. Sr. 77. lap, fac-similékkel.

A vidéki magyar könyvnyomtatás története még nem keltett megérdemelt érdeklődést; bővebben csak *Ferenczi Zoltán* szólt a kolozsvári, *Berkeszi István* a temesvári sajtó multjáról. Annál szívesebben kell fogadnunk *Naményi* füzetét, melyben Miller Jakab (1803.), Németh János (1818.), Márki Sándor (1872.) és Romer Flóris (1879.) régibb adalékai után az eddiginél sokkal világosabb áttekintést nyújt a váradai sajtó munkásságáról.

Ez a sajtó 1565-ben kezdte meg működését, s így hazánkban 13 más műhely alapítása előzte meg. *Hoffhalter* Rafael, ki Bécsben 1555—62. közt 31 könyvet nyomtatott, hazánkban 1565—8. közt Debreczenben, Váradon és Gyulafehérvárott nyomtatott könyveket. Váradon 1565-ben nyomatta ki Jób könyvének fordítását Melius Juhász Pétertől és Szegedi énekes könyvének újabb kiadását. Halála (1568?) után fia Rudolf is folytatta vándorlásait; 38 ismert nyomtatványából Váradra 6 esik.

Mellözve az 1604. és 1609. évi váradai nyomtatványokról szóló bizonytalan adatokat, hosszú szünetelés után teljes erővel állította munkába a váradai sajtót 1640-ben *Szenczi Kertész* Ábrahám, az Elzevirek hú tanítványa, és húsz esztendőn át 110 művel gazdagította ottan az irodalmat. Megérdemelte 1648. decz 10. kelt címeres nemeslevélét, melyet először Naményi közöl (33—35. l.). Sz. Kertész Ábrahám leghatalmasabb műve Károlyi Gáspár magyar bibliája, melyet 1657-ben Váradon állítólag 10,000 példányban kezdett nyomtatni, s Várad capitulatiojában, 1660 (nem, mint a füzet 24. lapján sajtóhibából áll, 1667.) aug. 27. a készletet és sajtót biztosítani tudván, a következő évben Kolozsvárt fejezte be. Erdélyi (kolozsvári és nagyszombati) nyom-

tatványai közül 36 darabot ismerünk. Naményi szerint (30. l.) nem 1676-ban vagy éppen 1702-ben, hanem 1667. elején hunyt el. Nyomdakészletével Apafi Mihály fejedelem 1669-ben az enyedi és kolozsvári ref. kollegiumi nyomdákat alapította. Téves Naményinak az az állítása (32. l.), hogy az utóbb Kolozsvárt egyesített két nyomda csak 1693-ig működött volna; ekkor meghalt ugyan a nyomda vezetője, Veresegyházi István, de Tótfalusi Kis Miklós már a következő évben átvette, csakhamar pedig gyökeresen reformálta a nyomdát, mely sokféleképen átalakítva, egészen a XIX. század végéig működött.

Nagyvárad harmadik nyomdája, a r. kath. papnövelő intézeté, csak 1741-ben *gr. Csáky Miklós* püspök buzgóságából keletkezett s 63 esztendeig szorgalmasan működött. Naményi könyvének ez a fejezete (36—58. l.) jobbadán ismeretlen adatokat tartalmaz és nagy előnye, a mit szívesen vettünk volna a többi fejezetben is, hogy könyvészeti pontossággal állítja egybe a nyomtatványok jegyzékét. Az utolsó fejezetben, a biharvármegyei levéltár adatainak felhasználásával, a Máramarosi *Gottlieb* Antal nyomdájának alapításától (1804.) fogva 1900 ig eltelt időszakot ismerteti, különös érdekességgel ott, a hol *Szigethy* Mihály nyomdájának megalapításáról (1805.) szól. 1809—1874-ig *Tichyék* főlezernél több könyvet nyomtattak s ők indították meg 1862-ben az első nagyvárad lapot, a *Bihart*. 1868. óta, midőn Hügel Ottó kezdett működni, 6 nagyobb és több kisebb nyomda keletkezett Nagyváradon, mely ekként az irodalomnak egyik vidéki középpontja lett.

Naményi derék tanulmányát az érdeklődők figyelmébe ajánljuk.

Márki S.

Horvát történelmi repertorium.

A M. Tud. Akadémia tört. bizottsága megbízásából írta: *Margalits Ede*.
M. Tud. Akadémia kiadása. Bpest. 1902. II. k.

Margalits Repertoriumának nemrég megjelent második kötete a horvátoknak 1850-től 1899-ig a különböző folyóiratokban megjelent összes történelmi munkásságát foglalja magában, felölelve a történelem segédtudományaira vonatkozó termékeket is; az irodalomtörténeteket, nyelvészeteket, nyelvtörténeteket, néprajziakat csak röviden érinti; mintegy 1120 tanulmányt, értekezést többé-kevésbbé részletes kivonatban, vagy legalább is czímben, tartalmaz e kötet, bizonyságául a szomszéd nép élénk irodalmi életének. Ezen ismertetések egyébiránt szellemre és irányra nézve hű reproductiói a horvát szerzőknek, s valóban be is kell ismernünk, hogy a Repertoriumnak csakis így van értelme.

A repertoriumot tartalmilag ismertetni hosszadalmas volna, de egy néhány kiválóbb értekezés felemlítését még sem hagyhatjuk figyelmen